

стати навчальні заходи для виробників сільськогосподарської продукції ініційовані страховими компаніями.

Висновки. Таким чином, більшість виробників сільськогосподарської продукції, навіть усвідомлюючи ефективність сільськогосподарського страхування як способу управління ризиками та стабілізації доходів свого господарства у часі, все ж таки часто відмовляються від його використання через певний негативний імідж, який склався в попередні роки, під час становлення цього ринку в незалежній Україні. Тому варто зазначити: фінансовий ринок України розвивається, страхування сільськогосподарських ризиків стає стратегічним напрямком діяльності для страхових компаній, які проводять велику роботу, заради подолання недовіри, що склалася в попередні роки. Пріоритетним завданням для страховиків є завоювання й утримування гідної репутації та надання ефективних страхових послуг. Наразі держава робить спроби щодо покращення і стабілізації ситуації в аграрному секторі. Та часто ці спроби є малоефективними. Позитивного результату, а саме підняття сільського господарства, захисту вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, повернення

довіри страховальників можливо досягти лише завдяки об'єднанню зусиль держави, приватного сектора, страхових компаній і власне агропромислового комплексу.

1. Закон України "Про страхування" [Текст] : від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР // ВВРУ. – 1996. – № 18. – Ст. 78. 2. Александрова М.М. Страхування [Текст] : навч. посіб. / М. М. Александрова // – К. : ЦУЛ, 2002. – 208 с. 3. Безугла В. О. Венчурне страхування як засіб мінімізації фінансових ризиків [Текст] / В. О. Безугла, І. І. Постіл // Економіка та держава. – 2008. – № 3. – С. 35–37. 4. Гудзь О.Є. До концепції розбудови системи агрострахування в Україні / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2006. – № 11. – С. 35–39. 5. Єрмошенко А. М. Ризики діяльності страховиків і шляхи їх зменшення [Текст] / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 207–215. 6. Гарі Роше. Сучасні технології страхування ризиків в аграрному секторі економіки, передумови та шляхи їх впровадження в Україні [Текст] / Роше Г. // Фінансовий ринок України. – 2009. – № 9. – С. 21–26. 7. Калетнік Г.М., Пришляк Н.В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / Г.М.Калетнік, Н.В.Пришляк Н.В // Економіка АПК. – 2011. – №8. – С. 52–55. 8. Минкіна Г.І. Страхування як елемент управління ризиками підприємств АПК [Текст] / Г.І. Минкіна // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 3. – С. 4–11. 9. Портал про страхування сільськогосподарських ризиків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agroinsurance.com/ru/>

Надійшла до редколегії 19.11.12

УДК 336.14:368.5

А. Шолойко, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРЕЗ ПРОГРАМИ СТРАХУВАННЯ

У статті розглянуто досвід країн-членів Світової організації торгівлі щодо використання програм страхування для державної підтримки сільського господарства. Обґрунтовано необхідність запровадження в Україні програм страхування, що відповідають критеріям заходів підтримки "зеленої скриньки".

Ключові слова: страхування, стихійне лихо, субсидування страхових премій, заходи державної підтримки сільського господарства.

В статье рассмотрен опыт стран-членов Всемирной торговой организации по применению программ страхования для государственной поддержки сельского хозяйства. Обоснована необходимость внедрения в Украине программ страхования, которые отвечают критериям мер поддержки "зеленой корзины".

Ключевые слова: страхование, стихийное бедствие, субсидирование страховых премий, меры государственной поддержки сельского хозяйства.

The experience of member countries of the World Trade Organization on the application of the insurance for state support of agriculture is considered in the article. The necessity of the introduction in Ukraine insurance programs that meet the criteria of support measures of "green box" is reasonable.

Keywords: insurance, natural disaster, subsidizing insurance premiums, measures of state support of agricultural.

Постановка проблеми. Переваги страхування як ринкового інструменту управління ризиками доповнюються ще й можливістю його використання як механізму державної фінансової підтримки розвитку сільського господарства з метою гарантування відшкодування збитків та усунення загроз продовольчій безпеці держави. З набуттям Україною членства у Світовій організації торгівлі (СОТ) важливим є вивчення позитивного досвіду країн-членів вказаної організації щодо практики підтримки сільськогосподарських виробників через програми страхування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням страхування у сфері сільського господарства присвячені праці таких вчених як: В.Базилевич, В. Борисова, О.Гудзь, М.Дем'яненко, С.Навроцький, С. Осадець, Р.Пікус. Разом з тим, враховуючи нові виклики в умовах членства України в СОТ виникає необхідність щодо визначення можливостей використання страхування в якості інструмента державної підтримки аграріїв.

Метою статті є узагальнення світового досвіду та розробка пропозицій щодо запровадження на державному рівні програм страхування для гарантування безперервності та стійкості діяльності сільськогосподарських товаровиробників у ризикованих ринкових та природно-кліматичних умовах.

Виклад основного матеріалу. Згідно додатком 2 до Угоди про сільське господарство страхування як інструмент підтримки сільськогосподарського виробництва можна віднести до заходів "зеленої скриньки". Для таких заходів вимагається звільнення від зобов'язань зі скорочення і вони повинні надаватися через урядові бюджетні програми (включаючи відмову уряду від отримання доходів), а не за кошти споживачів[3]. Наприклад, у США окремі заходи "зеленої скриньки" щодо опосередкованої підтримки сільського господарства через механізм страхування належать до загальних послуг і надаються через Агенство з управління ризиками (RMA), зокрема на:

- андеррайтинг, що здійснюється страховими компаніями в рамках стандартної угоди перестрахування;
- фінансування витрат з управління Федеральною програмою страхування врожаю;
- відшкодування певних адміністративних та операційних витрат страхових компаній-учасників Федеральної програми страхування врожаю [6].

Також відповідно до положень вищезазначеної Угоди до заходів підтримки "зеленої скриньки" відносяться і певні прямі виплати (direct payments) [5, с. 388], під якими слід розуміти виплати, що надані безпосередньо сільськогосподарським товаровиробникам (табл. 1).

Таблиця 1. Критерії прямих виплат "зеленої скриньки" СОТ*

Зміст заходів	Критерії
Виплати (що здійснюються прямо або через фінансову участь уряду у програмах страхування врожаїв) на відшкодування збитків від стихійних лих (додаток 2 п. 8)	(b) Виплати, що здійснюються після стихійного лиха, повинні відноситися лише до втрат доходів, поголів'я худоби (включаючи виплати у зв'язку з ветеринарним лікуванням тварин), землі або інших факторів виробництва, що виникли в результаті такого стихійного лиха. (c) Виплати повинні компенсувати не більше, ніж повну вартість відшкодування таких втрат і не повинні передбачати вимог щодо виду або обсягу майбутнього виробництва. (d) Виплати, що здійснюються під час стихійного лиха, не повинні перевищувати рівня, який є необхідним для запобігання або мінімізації подальших втрат, які визначено у параграфі (b) вище
Фінансова участь уряду у програмах страхування доходів та гарантування безпеки доходів (додаток 2 п. 7)	(b) Сума таких виплат повинна компенсувати до 70 % від втрат доходів виробником у тому році, коли він отримує право на таку допомогу. (c) Сума будь-яких таких виплат повинна залежати виключно від доходу; вона не повинна залежати від виду або обсягів виробництва (включаючи вирощування поголів'я худоби), яке веде виробник; цін, внутрішніх чи світових, на товар, що є результатом такого виробництва; використуваних факторів виробництва

Джерело: [3]

В Україні відсутній досвід підтримки сільськогосподарських товаровиробників через прямі виплати. Тоді як в інших країнах-членах СОТ прямі виплати виробникам, що відповідають критеріям "зеленої скриньки", становлять від загального її обсягу: у Китаї – 15%, США – 17, Канаді – 56, ЄС – 73% [1, с. 30]. Програми страхування доходів та відшкодування збитків від стихійних лих є досить перспективними заходами підтримки "зеленої скриньки" СОТ враховуючи переваги страхування. Зокрема, щодо програм фінансової участі уряду у страхуванні доходів та гарантуванні безпеки доходів, то такі програми реалізовані в Австралії через FMD схеми, що полягають у заохоченні фермерів заощаджувати

податок на прибуток у сприятливі роки та використанні накопичених ресурсів для запобігання коливанню доходів при зміні природно-кліматичних чи ринкових умов у менш сприятливі роки. Обсяг підтримки за таким заходом у 2009/2010 фінансовому році сягнув 65 млн австралійських доларів. В країнах ЄС за 2008/2009 маркетинговий рік підтримка в рамках програм соціального захисту та страхування доходів склала 17,1 млн євро [6].

Здійснення прямих виплат або виплат через фінансову участь уряду у програмах страхування врожаїв для відшкодування збитків внаслідок стихійних є більш поширеним в країнах-членах СОТ порівняно з попередніми програмами (табл. 2).

Таблиця 2. Програми відшкодування збитків внаслідок стихійних лих*

Країна, рік	Характеристика програми	Обсяг**
Австралія (2009/2010 фінансовий рік)	Підтримка доходів фермерів, фермерських підприємств, що постраждали від надзвичайних обставин (тривала посуха тощо). Надається як з державного, так і з місцевих бюджетів	420,6
	Допомога фермерським родинам у виняткових випадках (наприклад, екстремальна і тривала посуха) для фінансування основних витрат на проживання (еквівалентна допомозі по безробіттю) та для забезпечення доступу до основної медико-санітарної допомоги	257,06
США (2009 маркетинговий рік)	Діє програма допомоги при стихійних лихах для неохоплених страхуванням сільськогосподарських культур (NAP). Згідно із Законом про реформу Федерального страхування врожаю від 1994 р. № PL103-354, незастраховані в рамках інших програм виробники сільськогосподарських культур можуть отримати допомогу за умови втрати врожаю більше 50%, якщо це було визначено Міністерством сільського господарства США	95
	Передбачені надзвичайні позики для забезпечення фінансування і надання технічної допомоги для фермерів та власників ранчо з відновлення сільськогосподарських угідь, пошкоджених в результаті стихійних лих, та для проведення надзвичайних заходів щодо збереження водних ресурсів в періоди сильної посухи	3
Китай (2008 календарний рік)	Фермерам компенсуються втрати сільськогосподарського виробництва щодо відновлення пошкоджених сільськогосподарських об'єктів та угідь внаслідок стихійних лих, а також внаслідок ушкодження будинку стихійним лихом надається фінансова допомога на проживання	55388
ЄС (2008/2009 маркетинговий рік)	Відновлення потенціалу сільськогосподарського виробництва, зменшення якого спричинено стихійними лихами	1165,3
Японія (2008 фінансовий рік)	Надаються державні субсидії для сплати страхових премій по сільськогосподарському страхуванню за умови, що втрати перевищують 30% від середнього рівня виробництва	48,9
Канада (2009 р.)	Стабілізація доходів фермерів при стихійних лихах (складова AgriStability)	660,5

* Джерело: [6]

** Суми вказані у мільйонах національних грошових одиниць відповідних країн

За наведеними у табл. 2 даними значні обсяги фінансування за програмами відшкодування збитків внаслідок стихійних лих характерні для Китаю та країн ЄС і становлять відповідно 55388 млн китайських юань та 1165,3 млн євро. В Україні у разі настання стихійного лиха суб'єкти господарювання можуть одержати подібні виплати у визначених законодавством випадках та на визначених умовах за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету [4, с. 47]. Зокрема, у 2010 р. для проведення невідкладних заходів з ліквідації наслідків стихійного лиха, що сталося на території Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької облас-

тей, відповідним підприємствам (установам, організаціям) були надані субсидії та поточні трансферти в обсязі 16,4 млн грн. Для фінансування заходів, спрямованих на запобігання можливому затопленню територій внаслідок льодоходу, повені та паводків у 2010 р. були виділені кошти Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областям.

Програми підтримки виробників через механізм страхування також можуть здійснюватися і в рамках непродуктових заходів "жовтої скриньки" СОТ, а відтак підлягають обмеженню за правилом *deminimis* (табл. 3).

Таблиця 3. Програми підтримки "жовтої скриньки" через механізм страхування*

Країна, рік	Характеристика програми	Обсяг ™
ЄС (2008/2009 маркетинговий рік)	Страхування врожаю Надання страхових субсидій в рамках національних заходів підтримки	9,0 526,0
Японія (2008 фінансовий рік)	Надаються державні субсидії для сплати страхових премій по сільськогосподарському страхуванню, якщо втрати не перевищують 30% від середнього рівня виробництва	15,8
США (2009 маркетинговий рік)	Виробники щороку можуть обрати один з планів страхування врожаю або доходу, за якими страхові внески субсидуються. Обраний рівень гарантованого покриття зазвичай становить від 50% до 85% історичної середньої врожайності або очікуваних доходів (програми GRP, GRIP та AGR). За першими двома планами відшкодування виплачується, якщо фактичні показники падають нижче гарантованого рівня	5426,0
Канада (2009 р.)	Агрострахування AgriStability	794,3 67,4

* Джерело: [6]

** Суми вказані у мільйонах національних грошових одиниць відповідних країн

Відповідно до наведених у табл. 3 даних такі країни як Китай, Австралія в останні роки не використовували заходи підтримки даного типу. Тоді як обсяги підтримки фермерів у США через механізм страхування за програмами "жовтої скриньки" в 54 рази вищі, ніж за програмами, що не підлягають обмеженню. Щодо України, то Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) і переліку сільськогосподарських культур та видів страхових ризиків (продуктів), на які у 2012 році надається компенсація вартості страхових платежів (премій)" були відновлені страхові субсидії при страхуванні озимої пшениці на період перезимівлі у розмірі 50% вартості страхового платежу [2]. Даний захід підтримки, що належить до "жовтої скриньки", діяв протягом 2005-2008 рр. для більшого переліку сільськогосподарських культур і дав змогу активізувати участь аграріїв у страхуванні щодо захисту їх економічних інтересів.

Висновки. Соціально-економічні, історичні, географічні, законодавчі чинники та фінансові можливості країн-членів СОТ визначають переважне використання як таких заходів підтримки сільського господарства через програми страхування, що обмежуються, так і таких, що не підлягають обмеженню. Вважаємо, що в Україні назріла необхідність створення спеціальних бюджетних програм підтримки, які відповідають крите-

ріям "зеленої скриньки". Їх метою повинна бути активізація участі сільськогосподарських товаровиробників у страхуванні, оскільки наявність страхового полісу свідчить про гарантування певного рівня доходів і сприятиме покращенню доступу до фінансових послуг для залучення додаткових фінансових ресурсів.

1. Другий рік України у СОТ: тенденції у зовнішній торгівлі товарами та аналіз виконання зобов'язань / [Кобута І, В. Жигadlo, Т. Лужанська]; за ред. М. Свенціці. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2008. – 80 с. 2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) і переліку сільськогосподарських культур та видів страхових ризиків (продуктів), на які у 2012 році надається компенсація вартості страхових платежів (премій)" № 813 від 15 серпня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/813-2012-p-3>. Угода про сільське господарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47673&cat_id=38227. 4. Шолойко А.С. Страховий захист виробництва продукції рослинництва від природно-кліматичних ризиків: монографія / А.С. Шолойко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 210 с. 5. Шолойко А.С. Удосконалення форм державної фінансової підтримки розвитку виробництва продукції тваринництва / А.С. Шолойко // Запровадження МСФЗ в Україні: проблеми та перспективи для аграрного сектору: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 25 листопада 2011 р. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 387 – 390. 6. Members and Observers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

Надійшла до редколегії 22.11.12

УДК 368.03

Г. Тлуста, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У статті проаналізовано сучасні визначення категорії стрес-тестування, досліджено процес інтеграції стрес-тестування в систему ризик-менеджменту страхової компанії, розкрито етапи проведення стрес-тестування в компанії.

Ключові слова: стрес-тестування, страхова компанія, ризик-менеджмент.

В статье проанализированы современные определения категории стресс-тестирования, исследован процесс интеграции стресс-тестирования в систему риск-менеджмента страховой компании, раскрыты этапы проведения стресс-тестирования в компании.

Ключевые слова: стресс-тестирование, страховая компания, риск-менеджмент.

The article researches the current definition of the category of stress testing, investigates the integration of stress testing in risk management systems of the insurance company, disclosed stages of stress testing in the company.

Keywords: stress testing, insurance company, risk management.

Постановка проблеми. У сучасній практиці ризик-менеджменту фінансових організацій, і в першу чергу банків і страхових компаній широко використовується стрес-тестування. Останні дослідження МВФ показують, що в більшості країн регулятори фінансових ринків встановлюють вимоги до проведення стрес-тестів. В Україні на даний момент практика застосування стрес-тестування не настільки широка, а пропозиції Національної комісії, що здійснює державне регулювання у

сфері ринків фінансових послуг з цього питання носять рекомендаційний характер. Разом з тим тенденції розвитку ринку фінансових послуг дозволяють очікувати широкого розповсюдження стрес-тестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними дослідженнями теорії та окремих спеціалізованих технік стрес-тестування в Україні займаються вітчизняні науковці, а саме: О.В.Дзюблюк, Р.С.Лисенко, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, Н. М.Внукова, Т.Д. Косова та інші.